

ประชาธิปไตยในบทกวีการเมืองไทย: การปะทะกันของประชาธิปไตยแบบไทย กับประชาธิปไตยแบบสากล

ตองนวล แก้วเกลี้ยง*

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพเสนอประชาธิปไตยที่ถูกประกอบสร้างในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ผลการศึกษาพบว่า ภาพเสนอประชาธิปไตยที่ประกอบสร้างในบทกวีพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 เป็นประชาธิปไตยแบบสากลที่อยู่ภายใต้การกำกับของอุดมการณ์เสรีนิยม ขณะที่ภาพเสนอประชาธิปไตยที่ประกอบสร้างในบทกวีการเมืองพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 คือประชาธิปไตยแบบไทย ที่อยู่ภายใต้การกำกับของอุดมการณ์อนุรักษนิยม-ราชาชาตินิยม

คำสำคัญ: ภาพเสนอประชาธิปไตยไทย; ประวัติศาสตร์การเมืองไทย;
บทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นอร์ทกรุงเทพ ติดต่อได้ที่: tongnual.ka@northbkk.ac.th

Democracy in Thai Political Literature: The Clash of a Conservative-Learning Model and a Liberal-Learning Model

Tongnual Kaewklieng^{*}

Abstract

This study explores representations and concepts of democracy in Thailand in political poems that have won the *Phan Wan Fa* Award. The study finds that the *Phan Wan Fa* Award winner in 2013 presents a western form of democracy under the ideology of liberalism whereas the representations of democracy in the years from 2003 to 2012 conform to the ideology of “Thai Style Democracy” (baeb Thai Thai) under the ideology of conservative royal nationalism.

Keywords: the representation of Thai democracy; political history of Thailand;
Phan Wan Fa Award

^{*} Lecturer in Section of Thai for Communication, Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, e-mail: tongnual.ka@northbkk.ac.th

1. บทนำ

งานวิจัยเรื่อง *ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวรรณกรรมการเมืองไทย กรณีศึกษามหาวิทยาลัยการเมืองราชภัฏวไลยอลงกรณ์ 2556* สนใจสำรวจความคิดเกี่ยวกับ ประชาธิปไตย และ สิทธิมนุษยชน ที่นำเสนอใน วรรณกรรมการเมืองไทย ราชภัฏ “พานวณฟ้า” พ.ศ.2556 ในฐานะที่วรรณกรรมคือวาทกรรม (Discourse) ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการใช้ภาษาในลักษณะเปิดพื้นที่ให้อารมณ์ความรู้สึกและความปรารถนาที่ถูกทำที่แบบงานวิชาการกดทับไว้ (ชุตินา ประภาศคุณสาร, 2554, น. 202) จึงกล่าวกันว่าวรรณกรรมมีสถานะพิเศษในการตีแผ่ วิจารณ์ เผยสัจธรรม หรือเปิดโปงสังคม (นพพร ประชากุล, 2552, น. 108)

ผู้เขียนได้ศึกษาวรรณกรรมการเมืองราชภัฏ “พานวณฟ้า” เฉพาะประเภท “บทกวี” ที่ได้รับรางวัลใน พ.ศ.2556 เนื่องจากบทกวีถือเป็นวรรณกรรมที่มีสิ่งบ่งบอกความเป็นวาทกรรมสถานะพิเศษอย่างเข้มข้น ดังเช่นเมื่อพูดถึง “ภาษาบทกวี” ย่อมเข้าใจได้ร่วมกันว่าคือภาษาที่มี “ขนบ” (Convention) ในการใช้แตกต่างจากภาษาทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ก่อนหน้างานวิจัยฉบับนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาประเด็นเดียวกันนี้ แต่ต่างกรอบเวลา ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวรรณกรรมการเมือง ราชภัฏวไลยอลงกรณ์: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยการเมืองราชภัฏวไลยอลงกรณ์ พ.ศ.2546-2555* ในครั้งนั้นผู้เขียนได้กล่าวถึงสาเหตุที่สนใจศึกษามหาวิทยาลัยการเมืองราชภัฏ “พานวณฟ้า” ไว้สองประการ คือ

หนึ่ง “พานวณฟ้า” เป็นรางวัลสำหรับวรรณกรรมการเมืองไทยเป็นการ เฉพาะ จัดประกวดโดยรัฐสภาไทยและสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการจัดประกวด 3 ประการ คือ เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพทางการเมืองโดยใช้ศิลปะถ่ายทอดความรู้สึก สะท้อนภาพการเมืองและสังคม หรือจินตนาการถึงการเมืองและสังคมที่ต้องการในรูปแบบของเรื่อง สั้นและบทกวี และเพื่อสืบสานสร้างสรรค์วรรณกรรมการเมืองให้มีส่วนปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตย

จึงน่าสนใจว่า ในฐานะบทกวีการเมืองที่ได้รับรางวัลซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทกวีรางวัลพานแว่นฟ้าได้ทำหน้าที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยรูปแบบใด และอย่างไรบ้าง

สอง ช่วงเวลาที่วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าเกิดขึ้นในสังคมไทย (พ.ศ.2545-2555) นั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่วิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองอุบัติขึ้น สังคมไทยที่เหลื่อมทับกันอยู่ด้วยอุดมการณ์หลากหลายแบบ อาทิ อนุรักษนิยม เสรีนิยม อนุรักษ-เสรีนิยม เสรี-สังคมนิยม หลังสมัยใหม่นิยม ฯลฯ ได้ขับเคลื่อนพลังของฝ่ายต่างๆ เข้าปะทะกันอย่างมีนัยสำคัญ กระทั่งผู้คนในสังคมต้องหวนกลับมาถกเถียงเรื่อง “ประชาธิปไตย” กันใหม่ ทั้งในเชิงมโนทัศน์ นิยามความหมาย ความเป็นมา ทั้งยังเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่เหมาะสม รวมถึงเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์และข้อถกเถียงเกี่ยวกับสถานะและอำนาจของสถาบันกษัตริย์ (อันเป็นส่วนสำคัญของวิกฤตความขัดแย้งที่เกิดขึ้น) อย่างกว้างขวางด้วย และก่อนการถกเถียงจะได้ข้อยุติ วิกฤตความขัดแย้งได้เคลื่อนตัวไปจนถึงจุดแตกหัก เกิดบาดแผลรอยใหม่ขึ้นในสังคมไทย ผู้คนในสังคมเริ่มตั้งคำถามต่อสถาบันต่างๆ ซึ่งเคยเชื่อว่าทำหน้าที่ค้ำยันสังคมไทยเอาไว้ ระบบศีลธรรมจริยธรรมที่เคยเป็นเครื่องบ่งชี้ความสูงส่งของอารยธรรมไทยถูกตั้งข้อระแวงสงสัย รวมไปถึงหลักการอันเชื่อมร้อยกับระบบจริยธรรมสากลอย่าง “สิทธิมนุษยชน” ก็ไม่วายถูกตั้งคำถามตรวจสอบว่ามีอยู่จริงหรือไม่ หากมี มีสภาพการทำงานอย่างไร

ผลการศึกษาบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 พบว่า บทกวีจำนวน 113 บท นำเสนอความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนใน 5 ประเด็น คือ 1. ภาพประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยในแบบฉบับเดียวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยภายใต้การกำกับของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม 2. ภาพประชาธิปไตยในฐานะมรดกแห่งความเป็นไทย 3. ภาพการเลือกตั้งในฐานะศูนย์กลางของปัญหาประชาธิปไตยไทย 4. ภาพคุณธรรม-ศีลธรรม ในฐานะเครื่องมือสำคัญที่จะแก้ปัญหาประชาธิปไตยไทยได้ และ 5. หลักประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนแบบยอมรับและเชิดชูหลักการ พร้อมไปกับการฉีกหน้าหลักการเหล่านี้ที่สังคมไทยรับเอามาใช้ว่ามีแต่เพียงหลักการ

งานวิจัยฉบับนี้จึงสนใจศึกษาต่อไปว่า บทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ที่จัดประกวดกันเป็นครั้งที่ 12 ก่อนประกาศผลการประกวดชั่วคราวใน พ.ศ.2557 อันเนื่องมาแต่รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 นั้น นำเสนอภาพประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนอย่างไร เหมือนหรือต่างจากภาพเสนอประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555

ในการประกวดวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 นั้นมีประเด็นที่น่าสนใจคือ เป็นการจัดประกวดครั้งสุดท้ายก่อนเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 และเป็นการจัดประกวดภายใต้บริบทสังคมการเมืองที่มีการ “เปลี่ยน ขั้วอำนาจทางการเมือง” มาระยะหนึ่งแล้ว หลังพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปใน พ.ศ.2554 ได้ผู้แทนราษฎร 265 ที่นั่ง นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 28 ต่อจากนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

โดยข้อเท็จจริง การเปลี่ยนขั้วอำนาจจากชกการเมืองพรรคประชาธิปัตย์มาเป็นพรรคเพื่อไทยนั้นเริ่มต้นมาแต่การจัดประกวดวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า ครั้งที่ 11 ใน พ.ศ.2555 แต่การจัดประกวดวรรณกรรมยังคงดำเนินไปตามปกติ ทว่าในการประกวดครั้งที่ 12 ใน พ.ศ.2556 นั้นเกิดปัญหาไม่ราบรื่นขึ้นตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของการจัดประกวด เริ่มจากการแต่งตั้งคณะกรรมการตัดสินรางวัลกลุ่มใหม่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มเก่าที่ปฏิบัติหน้าที่ต่อเนื่องมาหลายปี และคณะกรรมการกลุ่มใหม่นี้พยายามปรับเปลี่ยนกติกาในการประกวด โดยเฉพาะการพยายามเพิ่มเงินรางวัลสำหรับวรรณกรรมที่ชนะเลิศเป็น 1 ล้านบาท กระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากผู้ไม่เห็นด้วยจึงเกิดขึ้น และต่อมาความขัดแย้งบานปลายถึงขั้นที่คณะกรรมการผู้ตัดสินการประกวดจำนวน 14 คน ตัดสินใจประกาศลาออก โดยให้เหตุผลว่าการประกวดวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าครั้งนี้ถูกแทรกแซงโดยการเมืองฝ่ายรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีกลุ่มคนเสื้อแดงเป็นฐานเสียงสนับสนุนหลัก

ความขัดแย้งดังกล่าวกลายเป็นประเด็นถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์สาธารณะปรากฏเป็นข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น กรุงเทพธุรกิจ (3 พฤษภาคม

2556, ออนไลน์) พาดหัวข่าวว่า “พানแว่นฟ้า (แดง) เตือด กก.-นักเขียน ถอนตัว” เนื้อข่าวมีใจความว่า คณะกรรมการชุดที่ลาออกนั้นเป็นกรรมการจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย โดยนายเจน สงสมพันธุ์ นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยเปิดเผยถึงสาเหตุการลาออกจากการทำหน้าที่กรรมการรางวัลพานแว่นฟ้าครั้งที่ 12 หลังจากเข้าร่วมประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556 กรรมการที่ประสงค์ลาออก อาทิ นายเจน สงสมพันธุ์, นางชมัยกร บางคมบาง, นายบุรพา อาร์มกัร, นางกนกวลี กันไทยราษฎร์, นายจิตติ หนูสุข, นายพินิจ นิลรัตน์, นายธาดา เกิดมงคล, นายเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, นางนริภ จิระโพธิ์รัตน์, นางสาวมณฑา ศิริบุญ, นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นต้น

คมชัดลึก (4 พฤษภาคม 2556, ออนไลน์) พาดหัวข่าวว่า “กก.รางวัลพานแว่นฟ้าแตก หมัดต่อหมัด คนทรงเจ้าปะทะสังสาโท” ความบางส่วนกล่าวถึงวิวาทะระหว่างวัฒน์ วรรณยางกูร นักเขียนที่แสดงจุดยืนชัดเจนว่าเลือกข้างเสื้อแดงกับวิมล ไทรนิ่มนวล นักเขียนซีไรต์ที่แสดงจุดยืนโน้มเอียงไปทางฝั่งตรงข้ามกับเสื้อแดง

มติชน (5 พฤษภาคม 2556, ออนไลน์) พาดหัวข่าวว่า “วรรณกรรมการเมืองพานแว่นฟ้าสีเสื้อปะทุ ในวันปรับกระบวนทัศน์” เนื้อข่าวบางส่วนกล่าวถึงภาวะแบ่งขั้วของคณะกรรมการรางวัลพานแว่นฟ้า ทำให้เกิดการแบ่งฝ่ายพวกเขา-พวกเรา การพูดคุยอย่างประนีประนอมหรือความรอมชอมกันจึงไม่เกิดขึ้น ทั้งที่ความขัดแย้งดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับงานที่ส่งเข้าประกวดแต่อย่างใด ซึ่งไม่ต่างจากสภาพสังคมไทยในขณะนั้นที่เมื่อความเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน การพูดคุยกันเป็นไปอย่างยากลำบาก

ความขัดแย้งของคณะกรรมการจัดประกวดวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ได้ฉายให้เห็นภาพความขัดแย้งที่ดำเนินอยู่ในสังคมไทยในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า สังคมไทยซึ่งเหลื่อมทับกันอยู่ด้วยอุดมการณ์หลากหลายแบบนั้นได้ขับเคลื่อนพลังฝ่ายต่างๆ เข้าปะทะกันอย่างมีนัยสำคัญ กระทั่งสังคมต้องย้อนกลับมาทบทวนนิยามของสิ่งต่างๆ กันใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย”

ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าก็เช่นกัน ตั้งแต่แรกเริ่มจัดประกวดใน พ.ศ.2546 จนถึง พ.ศ.2555 พบว่าบทกวีส่วนใหญ่นำเสนอประเด็นเนื้อหาที่สอดคล้องเชื่อมร้อยเป็นเนื้อเดียวกัน แม้อาจมีบทกวีบางส่วนที่นำเสนอประเด็นล้าไปกับสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในแต่ละช่วงเวลา เช่น ปีที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่สังคมกล่าวถึง ในปีนั้นก็มีตัวบทที่พูดถึงปัญหาภาคใต้ให้เห็นหลายต่อหลายบท ปีที่ปัญหาเรื่องการชุมนุมทางการเมืองปะทุ ก็มีตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับการชุมนุมในแง่มุมต่างๆ แต่โดยภาพรวมแล้วบทกวีเกือบทั้งหมดล้วนจับมือกันนำเสนอภาพประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนใน 5 ประเด็นที่ผู้เขียนได้กล่าวไป โดยต่างทำหน้าที่รับส่ง หนุนเนื่อง เน้นย้ำให้ประเด็นทั้งห้าส่งสารชัดเจนและหนักแน่น

อย่างไรก็ตาม มีอาจสรุปได้ว่าบทกวีทั้งหมดที่ส่งเข้าประกวดรางวัลพานแว่นฟ้าในช่วง พ.ศ.2546-2555 นำเสนอความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนแบบเดียวกันทั้งหมด เพราะในการศึกษานั้นผู้เขียนคัดเลือกเฉพาะตัวบทที่ได้รับรางวัล ซึ่งถูกคัดเลือกคัดกรองจาก “กรรมการ” ผู้ตัดสินรางวัลมาแล้วอย่างน้อยชั้นหนึ่ง และมีอาจปฏิเสธได้ว่าความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของกรรมการผู้ตัดสินรางวัลนั้นมีผลโดยตรงต่อผลการตัดสิน ในอีกด้านหนึ่ง วรรณกรรมที่ได้รับเลือกให้ชนะการประกวดก็เป็นเสมือนกระบอกเสียงประกาศอุดมการณ์ทางการเมืองของกรรมการผู้ตัดสินรางวัล ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่

ขณะที่กรรมการชุดใหม่ใน พ.ศ.2556 นั้นถูกกล่าวหาว่ามาจากสาย “เสื้อแดง” จึงน่าสนใจว่า ตัวบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 นำเสนอความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างไร แตกต่างจากทศวรรษที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวรรณกรรมการเมืองไทย รางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556

2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนระหว่างบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 และบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา มีรายละเอียด 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

3.1 หน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis)

หน่วยการวิเคราะห์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็นสองระดับใหญ่ๆ ได้แก่ ระดับแรก คือ ภาพเสนอประชาธิปไตยที่ถูกประกอบสร้างในตัวบท ระดับที่สอง คือ วิเคราะห์เปรียบเทียบภาพเสนอประชาธิปไตย พ.ศ.2556 กับภาพเสนอประชาธิปไตย พ.ศ.2546-2555

3.2 องค์กรข้อมูล (corpus)

การศึกษาภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า มีองค์กรข้อมูลสำคัญในการศึกษาคือ ตัวบทกวีที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 จำนวน 12 บท ประกอบด้วยรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทยยอดเยี่ยม 1 รางวัล ได้แก่ บทกวี “เบ๊ย” ประพันธ์โดย “อรุณรุ่ง สัตย์สวี่” รางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทยดีเด่น 1 รางวัล ได้แก่ “ความตายของนกฟีนิกซ์” ประพันธ์โดย “รางซางฯ” และรางวัลผลงานที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่การตัดสินรอบสุดท้าย 10 รางวัล ได้แก่ 1. ความยุติธรรมทางจิตวิญญาณ ประพันธ์โดย “ถนอม ไชยวงษ์แก้ว” 2. เงาม ประพันธ์โดย “ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร” 3. ตัวอักษรเจ้าอยู่ในทุกที่ ประพันธ์โดย “ประสานครินทร์ พรหมทอง” 4. ในมือกำมัดหัดชู ในเสียงกู่ก้องตะโกน ประพันธ์โดย “อังคาร จันทาทิพย์” 5. พิราบ ประพันธ์โดย “ภาคิน นิยมมานรวงศ์” 6. พื้นที่สันติภาพ ประพันธ์โดย “นายเงา” 7.

เพียงเล่นอย่างเด็กเล่น ประพันธ์โดย “สองขา” 8. สรรพนาม ประพันธ์โดย “ซัซซล อัจฉนาภิตติ” 9. ส่วนเสี้ยวของความเศร้า ประพันธ์โดย “สุขุมพจน์ คำสุขุม” และ 10. อาณานิคมของความเศร้า ประพันธ์โดย “วิสุทธิ์ ขาวเนียม”

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาภาพเสนอประชาธิปไตย ในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 โดยละเว้นการศึกษาในเชิงวรรณศิลป์ หรือสุนทรียศาสตร์ วิธีวิทยาบางส่วนนำมาจากวิธีวิเคราะห์แนวสัญลักษณ์วรรณกรรม (literary semiotics) ซึ่งมองว่าการศึกษาวรรณกรรมตั้งอยู่บนฐานคิดเดียวกับสัญลักษณ์ แนวโครงสร้างที่ดูการทำงานของ “หน่วยสื่อความหมาย” หรือ “สัญลักษณ์” (Sign) ต่างๆ ที่สัมพันธ์กันอยู่ในปรากฏการณ์นั้นๆ ทั้งในแง่ของความหมายตรง (denotation) ซึ่งเป็นความหมายเบื้องต้น และความหมายแฝง (connotation) ซึ่งเกิดจากคติความเชื่อทางสังคม-วัฒนธรรม (เสนาะ เจริญพร, 2546, น. 20)

5. นิยามคำศัพท์

5.1 ภาพเสนอ (Representation)

หมายถึง ภาพจำลองสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่น่าเสนอผ่านวรรณกรรม ในฐานะที่ภาพจำลองนั้นสร้างขึ้นจากการคัดเลือก ประูแต่ง ช้บเน้นคุณลักษณะบางอย่างจากความเป็นจริงตามคติความเชื่อและค่านิยมบางประการ รายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏในภาพเสนอ ร่วมกันทำหน้าที่สื่อความหมายและคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งในเชิงสังคม-วัฒนธรรม เกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ทั้งนี้ภาพเสนอไม่ใช่ภาพสะท้อน จึงไม่ใช่เครื่องบ่งชี้ความจริงว่าเป็นเช่นไร แต่บ่งบอกให้ทราบว่าผู้คนในสังคม (อย่างน้อยก็กลุ่มหนึ่ง) มีความเชื่อ

ความคาดหวัง และให้ความหมายคุณค่าต่อสิ่งที่ถูกนำเสนออย่างไร (เสนาะ เจริญพร, 2546, น. 31)

5.2 สัญญา (sign)

คือ หน่วยสื่อความหมาย ที่ทำงานสัมพันธ์กันอยู่ในปรากฏการณ์นั้นๆ ในวรรณกรรม ทั้งในแง่ของความหมายตรง ซึ่งเป็นความหมายเบื้องต้น และความหมายแฝง ซึ่งเกิดจากคติความเชื่อทางสังคม-วัฒนธรรม

5.3 อรรถลักษณะ (seme)

หมายถึง คุณสมบัติต่างๆ อันเป็นนัยสำคัญที่ประกอบกันเข้าเป็นภาพเสนอของตัวละคร สำหรับวรรณกรรมศึกษา อรรถลักษณะที่ได้จากการวิเคราะห์จะบ่งบอกถึงความหมายเชิงคติความเชื่อทางสังคมที่สื่อโดยเรื่องเล่านั้นๆ (เสนาะ เจริญพร, 2546, น. 34)

5.4 ตัวบท (Text)

หมายถึง ข้อความวรรณกรรมที่ปรากฏเป็นถ้อยคำต่อสายตาของผู้อ่านอันเป็นผลจากการประกอบสร้างทั้งในแง่เทคนิคการประพันธ์และในแง่ที่เป็นการสื่อคตินัยเชิงอุดมการณ์ โดยไม่ได้หมายถึงเพียงเนื้อเรื่องเท่านั้น การใช้คำว่า “ตัวบท” แฝงนัยถึงการพินิจพิจารณาความหมายและคุณค่าในข้อความวรรณกรรมนั้นๆ อย่างเป็นเอกเทศจากเจตนาหรือความหมายที่ผู้แต่งตั้งใจสื่อ ทั้งยังเป็นการปฏิเสธแนวคิดที่ว่าข้อความดังกล่าวลอกเลียนสิ่งที่ดำรงอยู่ในโลกของความเป็นจริง

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ภาพเสนอประวัติศาสตร์การเมืองไทย: การต่อสู้ของประชาชน และการดิ้นรนของฝ่ายปฏิบัติประชาชน

ภาพเสนอประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ปรากฏในบทกวีพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2556 นั้นนำเสนอภาพการต่อสู้ของสองฝ่าย คือ ฝ่ายประชาชนและฝ่ายปฏิบัติประชาชน เช่นที่ปรากฏในตัวบท “ความตายของนกฟีนิกซ์” (รางซางฯ, 2556, น. 17-18)

คุณไม่เคยหายไปไหนแม้หลังเสียงปืนลั่น
 ใบหน้าของคุณซ่อนอยู่ภายใต้รูปค้อนเคียวบนธงแดง
 โลกที่ไม่มีคุณก็เหมือนจานข้าวที่ปั้นร้าว
 คุณจึงต้องฟื้นคืนชีพขึ้นมาเมื่อเกือบสี่สิบปีก่อน
 ขณะพวกเขาโบกสะบัดธงแดงผืนนั้น
 มาบัดนี้พวกเขาอีกรุ่นหนึ่งเดินขบวนสวนทางกันมา
 ตะโกนร้องเรียกด้วยถ้อยคำเดียวกันแต่ไม่ได้ยินกัน
 ถนนที่มีจุดเริ่มเดียวกันทอดยาวไปที่ไหนสักแห่งไกลไกล
 เพื่อจะฟื้นคืนชีพอีกครั้ง
 คุณจำต้องปล่อยให้พวกเขาเปลื้องผ้าคุณ
 กระชากรงแดงที่ปกคลุมใบหน้าของคุณไปซ่อนเสีย
 ให้คุณกลายเป็นนักนิติศาสตร์
 เป็นนักแต่งเพลง
 เป็นนักต่อสู้ที่ไม่มีวันจะแฉกัดพวกเขา
 เพื่อบทเพลงที่เล่าเรื่องค้อนเคียว
 และดวงดาวบนธงแดงของคุณ
 ควรค่าขั้วบานบนเวที
 ที่ปกป้องคนที่คุณต้องการเผยโฉมหน้า

“นกฟีนิกซ์” (Phoenix) เป็นนกที่ปรากฏในปกรณัมของหลายชนชาติ เช่น ในปกรณัมของอียิปต์โบราณ ฟีนิกซ์เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่คู่ควรแก่การบูชา เกี่ยวข้องกับเทพแห่งไฟ เพราะมีขนเป็นประกายสีเหลืองทองคล้ายเปลวไฟ รูปร่างสวยงาม มีเสียงร้องที่ไพเราะ เชื่อว่าฟีนิกซ์สามารถชุบชีวิตคนตายให้ฟื้นขึ้นได้ นกฟีนิกซ์เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอมตะ มีชีวิตยั่งยืนนิรันดร์ เพราะสามารถฟื้นคืนชีพได้ด้วยตัวเองเมื่อร่างกายสิ้นอายุขัยคือห้าร้อยปี ตัวของมันจะลุกเป็นไฟแล้วฟื้นจากกองขี้เถ้ามาเป็นนกตัวใหม่อีกครั้ง

เมื่อนำวิธีการวิเคราะห์แนวสัญลักษณ์วรรณกรรม (literary semiotics) มาวิเคราะห์ตัวบทดังกล่าว พบว่า วรรณลักษณะ (seme) ของ “ความเป็นนกฟีนิกซ์” คือ การตายแล้วฟื้น การเป็นอมตะ เป็นตำนาน สง่างาม และมีเสียงร้องที่ไพเราะ นกฟีนิกซ์ในตัวบทนี้จึงต้องเป็นบุคคลสำคัญในระดับตำนานของสังคมไทย

และเพื่อที่พวกเขาจะหลั่งน้ำตา
ขณะตะโกนบทวีของคุณ
โดยไม่ตะจิตตะขวงใจตัวเองว่า
คือลมใต้ปีกของใครบางกลุ่ม
ที่อยู่ชั้นบนสุดของห้วงไซแห่งการขุดรีด

(รางฯ, 2556, น. 18)

จากตัวบทที่ยกมา ทำให้สรุปได้ว่าบุคคลสำคัญที่ตัวบทใช้นกฟีนิกซ์เป็นสัญลักษณ์นั้นเป็นกวีและบทกวีของเขามีบทบาทในการต่อสู้ของฝ่ายประชาชนเมื่อ 40 ปีก่อน นอกจากนี้ตัวบทวรรคที่ว่า “ใบหน้าของคุณซ่อนอยู่ภายใต้ค้อนเคียวบนธงแดง” ยังช่วยชี้เฉพาะลงไปอย่างชัดเจนด้วยว่าบุคคลดังกล่าวนี้สนับสนุนเขตอุดมการณ์การต่อสู้เพื่อชาวนาและชนชั้นกรรมาชีพ เนื่องจาก “ค้อน” และ “เคียว” นั้นคือสัญลักษณ์สื่อถึงอุดมการณ์แบบสังคมนิยม (socialism ideology)

เมื่อถอดสัญลักษณ์และวรรณลักษณะดังที่กล่าวมาโดยตีความหมายร่วมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทยแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า นกฟีนิกซ์ในตัวบทนี้ คือ “จิตวิญญาณศักดิ์” และ “อุดมการณ์แบบจิตร์” ว่าอุดมการณ์แบบจิตร์ และตัวของจิตร์ ภูมิศักดิ์เองที่ถูกนำเสนอในตัวบทนี้กลับถูกช่วงชิงโดยคนสองกลุ่มสองชั่วซึ่งนำไปสู่

ปรากฏการณ์ที่ชวนตั้งคำถาม เนื่องจากกลุ่มคนสองกลุ่มนี้คือคู่ขัดแย้งทางการเมืองที่ยืนกันอยู่คนละฟากฝั่งของอุดมการณ์ทางการเมือง แต่คนทั้งสองกลุ่มกลับแย่งชิงกันเป็นเจ้าของอุดมการณ์แบบจิตรและต่างพยายามยื้อแย่งอ้างแอบเอาจิตร ภูมิศักดิ์ไปใส่เสื้อสีเดียวกับตน

ตัวบทนี้นำเสนอให้เห็นภาพประวัติศาสตร์ไทยในบางส่วนเสี้ยว และภาพที่เสนอให้เห็นนั้นเป็นภาพการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของฝ่ายประชาชน ตัวบทวรรคที่ว่า “คุณจึงต้องพินคินชีพขึ้นมาเมื่อสี่สิบปีก่อน” อนุมานได้ว่า คือการต่อสู้ของประชาชนในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ในการต่อสู้มี “เสียงปืนดัง” (คุณไม่เคยหายไปไหนหลังเสียงปืนลั่น) มี “รูปค้อนเคียวบนธงแดง” (ใบหน้าของคุณซ่อนอยู่ภายใต้รูปค้อนเคียวบนธงแดง) มี “ใครบางกลุ่มที่อยู่ชั้นบนสุดของห้วงโซ่อำนาจ” (คือลมใต้ปีกของใครบางกลุ่ม ที่อยู่ชั้นบนสุดของห้วงโซ่อำนาจ) อันเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงผู้ได้เปรียบ ผู้ได้ผลประโยชน์บนยอดสุดของพีระมิด ความหมายแฝงในบริบทสังคมไทยคือ ชนชั้นผู้ปกครองนั่นเอง

เมื่อมีการต่อสู้ของฝ่ายประชาชน ย่อมมีการดิ้นรนของอีกด้านหรืออีกฝ่าย ตัวบท “ความตายของนกฟีนิกซ์” ไม่ลืมนำภาพประวัติศาสตร์ของฝ่ายตรงข้ามกับประชาชน หรือฝ่ายที่ต่อสู้กับฝ่ายประชาชนเพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มตนเช่นกัน

เปลวเพลิงด้านนอกดับไปแล้ว
แต่เปลวเพลิงแห่งการกดขี่ยังคุโชนดังเก่า
คุณเผาไหม้ตัวเองเพื่อเกิดใหม่หลายครั้งเกินไป
คุณควรหลับตาลงสักครู่
อุดหูไว้ชั่วขณะ
หรือให้การเกิดใหม่ครั้งนี้เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย
เพื่อจะได้ไม่ต้องได้ยินบทเพลงชวานาผู้ขมขื่นจนเขียวคล้ำ
พรั่งพรูออกจากปากศัตรูที่คุณชิงชัง
ปล่อยให้มันเป็นหน้าที่ของพวกเขาเถิด
ที่จะบอกพวกเขาเองว่า

เราใช้วีรบุรุษร่วมกันนานเกินไปแล้ว

(รางช้างฯ, 2556, น. 18)

“คุณ” ในตัวบท คือสรรพนามที่บ่งทกวีใช้แทนจิตร ภูมิศักดิ์ (และอุดมการณ์แบบจิตร) ขณะที่ “พวกเขา” คือสรรพนามที่ใช้แทนกลุ่มคนซึ่งเป็นศัตรูที่จิตร ภูมิศักดิ์ ชิงชัง หากตีความว่าจิตร ภูมิศักดิ์ ต่อสู้ในนามของฝ่ายประชาชน ศัตรูที่จิตรชิงชังก็จะเป็นใครไปไม่ได้ นอกจากฝ่ายปฏิปักษ์ประชาชน

“นกฟีนิกซ์” ในตัวบทนี้ยังสื่อความหมายเชิงอุปมา (simile) ถึงการเกิดใหม่ ครึ่งแล้วครึ่งเล่าของจิตร ภูมิศักดิ์ เกิดใหม่โดยการอ้างซ้ำแล้วซ้ำอีกของขบวนการต่อสู้ทางการเมืองขบวนการแล้วขบวนการ ไม่เว้นแม้แต่ฝ่ายที่กำลังต่อสู้กับอุดมการณ์แบบจิตร ภูมิศักดิ์

ตัวบท “ความตายของนกฟีนิกซ์” จึงประกาศชัดว่า “พวกเขา” และ “พวกเรา” นั้นมีอุดมการณ์คนละแบบ และแน่นอนว่ามีวีรบุรุษคนละคน จึงไม่อาจใช้วีรบุรุษร่วมกันอีกต่อไป และที่ผ่านมานั้น “พวกเรา” และ “พวกเขา” ใช้วีรบุรุษร่วมกันมานานเกินไปแล้ว

เมื่อพิจารณาจากสรรพนาม เห็นได้ชัดว่า “พวกเขา” และ “พวกเรา” นั้นเป็นคนละพวกกัน การทำให้จิตร ภูมิศักดิ์ ฟุ้งขึ้นมาครึ่งแล้วครึ่งเล่าไม่ได้หมายถึงการพยายามต่อสู้ดิ้นรนของฝ่าย “พวกเรา” หรือฝ่ายประชาชนเท่านั้น แต่ฝ่าย “พวกเขา” ก็พยายามชุบชีวิตนกฟีนิกซ์เพื่อดิ้นรนรักษาอำนาจของฝ่ายตนเช่นเดียวกัน

6.2 ภาพเสนอประชาธิปไตยไทย: ยึดมั่นในครรลองและหลักการประชาธิปไตย

ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 คือประชาธิปไตยที่ยึดมั่นในกฎกติกาและหลักการประชาธิปไตย อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม และความเป็นคนเหนือความเป็นไทยและความเป็นชาติ เช่นที่ถูกกล่าวถึงในตัวบท “เบ๊ย” (อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 14) ซึ่งนำเสนอภาพการเมืองโดยใช้การเล่น “หมากกรุกไทย” (Thai chess) เป็นสัญลักษณ์ (symbol) สื่อถึงเรื่องราวการเมืองไทย โดยเปรียบว่า

เป็นเหมือนการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายในกระดานหมากรุก ตัวหมากรุกถูกเปรียบเทียบเป็นตัวละครต่างๆ ในพื้นที่การเมืองไทย แต่ละตัวมีบทบาทหน้าที่ต่างกัน ที่สำคัญ ตัวบทเบี่ยงเสนอว่าประชาชนต้องต่อสู้เพื่อความเท่าเทียม เพื่อสังคมใหม่ที่ประชาชนไม่ถูกกดขี่ให้เป็นเพียงเบี้ย

เชื่อชีวิตเทียมเท่าเราจึงสู้
บนครรลองประชาธิปไตย

ตั้งกระดานเดินสู่วันฟ้าใหม่
ล้มแล้วลุกเดินใหม่ไม่คว่ำกระดาน
(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 14)

ทั้งตัวบทยังมีน้ำเสียงชัดเจนว่าไม่สนับสนุนให้ใครมีอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น โดยใช้ “ขุน” ในเกมหมากรุกเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงผู้มีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น

คุณก็เปรียบเบี้ยหมากอีกฟากฝ่าย ม้าเรือโค่นโค่นได้ไม่คัตค่าน
เอาดีแผ่ออกมาใครสามานย์ เว้นขุนเหนือกระดานไว้ทำไม?
(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 14)

ความหมายแฝงของ “ขุน” ในบริบทสังคมไทยคือผู้มีอำนาจเหนือการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยที่บทกวี “เบี้ย” นำเสนอนั้น นอกจากต้องเป็นประชาธิปไตยที่ต้องยึดมั่นในครรลองประชาธิปไตยแล้ว ยังต้องมีความเท่าเทียมอีกด้วย

นอกจากนี้ ภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวี “เบี้ย” ยังต้องเป็นประชาธิปไตยที่สามารถเกิดปัญหาขึ้นได้ ทว่าเมื่อเกิดปัญหาแล้วต้องแก้ไขตามครรลองประชาธิปไตย ไม่เบี่ยงไปเลือกวิธีนอกกรอบประชาธิปไตย

บนครรลองประชาธิปไตย ล้มแล้วลุกเดินใหม่ไม่คว่ำกระดาน
บนครรลองประชาธิปไตย ต้องมียอมให้ใครคว่ำกระดาน
(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 14)

“การคว่ำกระดาน” ในตัวบทดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีนอกกรอบประชาธิปไตย หากพิจารณาความหมายแฝงในบริบทสังคมไทย ก็หมายถึงการรัฐประหารนั่นเอง

ตัวบท “เพียงเล่นอย่างเด็กเล่น” (สงขฯ, 2556, น. 50) นอกจากแสดงความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยว่าต้องดำเนินไปตามกฎกติกา เคารพกติกา ไม่มีการฉีกกติกา

ด้วยการรัฐประหารแล้ว ยังแสดงทัศนคติปกป้องสถาบันนักการเมืองว่าเป็นธรรมดาที่นักการเมืองจะมีทั้งคนดี ทั้งคนเลว แต่อย่างไรนักการเมืองคือตัวแทนประชาชนตามวิถีประชาธิปไตย แม้ไม่ถึงงามบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ แต่ก็เ็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดเท่าที่เคยมี

ทุกอาชีพทุกไพรพงทุกดงห้วย	ประกอบด้วยหลากหลายแฝงทุกแห่งหน
นักการเมืองคือตัวแทนประชาชน	ย่อมปะปนคนเลวดีมีรักชัง
เมื่อพวกคิดประดิษฐ์คำ “ทุนสามัญ”	กลวิธีล้นกระดานการเลือกตั้ง
เราเลือกมาถูกคร่ำล้นจนกินที่พัง	เสียงปืนบั้งดั่งหนิงไทยใช้อาวุธ
แม้ระบอบประชาธิปไตย	อาจไม่ใช่สิ่งสูงส่งบริสุทธิ์
แต่วันวานถึงวันนี้ที่มีมนุษย์	ก็นับว่าดีที่สุดที่เรามี

(สองขา, 2556, น. 50)

นอกจากนี้ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ประชาธิปไตยยังเป็นเรื่องของทุกคน เป็นภาระหน้าที่ของประชาชนทุกคน ไม่มีใครสามารถลอยตัวอยู่เหนือการเมืองหรือปลอดการเมืองได้ บทกวี “เบ๊ย” ตอบโต้ว่าทกรรม “ไม่ยุ่งเกี่ยวการเมือง” ซึ่งเป็นวาทกรรมที่แพร่หลายในคนกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยที่คิดว่าคนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองหรือโดดเข้าสนามการต่อสู้ทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 คือคนที่ถูกผู้มีอำนาจหลอกใช้ ขณะที่คนที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวคือกลุ่มคนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองคือผู้บริสุทธิ์ ไม่สกปรกไปกับเกมการเมืองอันเถื่อนทราม

ยังเหลือแต่ผู้รู้อยู่ภายนอก	ภายในยังติดคอกหลอกลูกหลาน
หลอกกระทั้งความคิดจิตวิญญาณ	ว่าตนอยู่นอกกระดานการเมืองทราม

(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 13)

และสุดท้าย ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 คือประชาธิปไตยที่เชิดชูความเป็นคน (humanity) เหนือ “ความเป็นไทย” (Thainess) เช่นที่ปรากฏในต้วบท “เพียงเล่นอย่างเด็กเล่น” (สองขา, 2556, น. 49)

เพียงแต่แจ้งความคลั่งชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความเป็นคนคงโชนชั้ระดับไสว
 อย่าให้อิสราภาพอริปไตย อยู่ต่ำได้ความเป็นไทยจนสุดทน
 (สองขา, 2556, น. 50)

“ความเป็นไทย” ในนิยามของตัวบทนี้คือความเป็นไทยแบบกระแสหลักที่อิงอยู่กับชาติ ศาสน์ และสถาบันกษัตริย์ เป็นความเป็นไทยที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ราชาชาตินิยมและจรรโลงโครงสร้างสังคมที่มีลำดับชั้น เป็นการเน้นที่ต่ำ-ที่สูง และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรุนแรงในสังคมไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558, ออนไลน์) จึงกล่าวได้ว่า ความเป็นไทยในความหมายกระแสหลักดังกล่าวเป็นปฏิปักษ์กับหลักการประชาธิปไตยที่เชิดชูสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค รวมถึงความเป็นคนที่เท่าเทียมกันของคนทุกคน

6.3 ภาพเสนอสังคมไทยที่ผู้ฟัง ไร้สันติภาพและความยุติธรรม

ภาพสังคมไทยที่ถูกนำเสนอในบทกวีพยานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 คือสังคมที่ผู้ฟัง วิถีวัฒนธรรมชุมชนถูกทำลายโดยทุนนิยม-โลกาภิวัตน์ เช่นที่ปรากฏในตัวบท “ในมือกำหมัดหยัดชู ในเสียงกู่ก้องตะโกน” (อังคาร จันทาทิพย์, 2556, น. 35-36) ซึ่งเสนอภาพสังคมไทยในมิติของการเชิดชูวิถีวัฒนธรรมชุมชนอันงดงามและสุขสงบ อันประกอบไปด้วยภาพท้องถิ่นที่ผู้คนดำรงชีวิตด้วยวิถีดั้งเดิม อยู่กับธรรมชาติ หาปลาตามลำน้ำ ประกอบอาชีพเก่าแก่คือการทำนา ร่ำรวยศิลปวัฒนธรรม เช่น เพลงพื้นบ้านที่สืบทอดกันมายาวนาน ทั้งยังกล่าวถึงคติความเชื่อของชาวบ้านที่ผสมปนเปกันหลายความเชื่อ เช่น พุทธ พราหมณ์ ผี ที่ล้วนหลอมรวมเป็นรากเหง้าความเป็นไทย

วิถีชีวิตจิตใจอยู่ในมือ	เคียวคราดไถเคยจับถือส้อมแห่ซัง
จอบ เสียม พร้า ปลา ข้าว เคยครอบครอง	พ่อแม่พี่น้องผองเพื่อนหย่าเรือนฐาน
ก่อนเสียงกู่จากปากจะถูกเปล่ง	เคยขับลำร้องบรรเลงเพลงพื้นบ้าน
ร่วมศรัทธา ภูมิวัฒนธรรมสืบตำนาน	พุทธ พราหมณ์ ผี แถนผสาน
	สร้างบ้านเมือง
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556, น. 35)

ตัวบทเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความดีงามของวิวัฒนาการไทยแต่หันหลัง
ก่อนฉายภาพตรงข้ามกับภาพเบื้องต้นเพื่อให้ภาพสองภาพตัดกันราวภาพขาวกับดำ

หลายหลากมากล้วนมีส่วนร่วม	มวลรวมรากเหง้าบอกเล่าเรื่อง
ก่อนดัชนีชี้วัดว่าชาติเคื่อง	ด้านเดียวมุ่งแต่รุ่งเรืองฝันเฟื่องฟู
หมัดที่กำนันแหละคือมือที่พอน	ปากที่ขับร้องล้ากลอนแหละที่กู
มือเปิบข้าวแต่ละคำสำนึกรู้	ปากลิ้มรสเหงื่อชูเชิตบูซา
ทุนชีวิตก่อนทุนเนื้อหนังกระซาง	“ชนชั้นกลาง-คนทุกข์ยาก-คนรากหญ้า”
ทิ้งให้แยกถอนให้เย็นเกินเยียวยา	ด้วยมือปากสาทหนาลอโลกาวิวัฒน์
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556, น. 36)

ตัวบทไม่ลืมเฉลยว่าผู้ร้ายที่ทำลายความงดงามในภาพแรกลงจนเหลือแต่
ภาพหลังนั้นก็คือ “ทุนนิยม-โลกาวิวัฒน์”

กล่าวได้ว่า บทกวีดังกล่าวเล่าเรื่องด้วยน้ำเสียงแห่งความเสียดายวิวัฒนาการ
ไทยดั้งเดิมที่งดงาม และประณามทุนนิยม-โลกาวิวัฒน์ ในฐานะตัวการที่ทำให้ความ
งดงามนั้นถูกทำลาย ภาพเสนอสังคมไทยที่ปรากฏในตัวบทดังกล่าวจึงเป็นสังคมที่มี
ทุนนิยม-โลกาวิวัฒน์เป็นศัตรูตัวสำคัญ

บทกวี “ในมือกำหมัดหยัดชู ในเสียงกู่ก้องตะโกน” จึงไม่ได้ฉายภาพประชาชน
กำหมัดหยัดชูหรือกู่ตะโกนเพื่อต่อสู้หรือยืนยันศักดิ์ศรีของตน หากแต่กลับลดทอน
พลังของประชาชนให้เป็นเพียงเหยื่อผู้อ่อนแอที่ไม่อาจต้านทานกระแสชั่วร้ายของ
ทุนนิยม-โลกาวิวัฒน์ และในที่สุดก็ไม่อาจรักษาสังคมดั้งเดิมของตนเอาไว้ได้

ภาพเสนอสังคมไทยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 เป็นสังคมที่ห่อหุ้ม
ความรุนแรงไว้ด้วยความสงบสุขหรือสันติภาพ เช่นที่ปรากฏในตัวบท “พิราบ” (ภาคิน
นิมมานนรงค์, 2556, น. 39-40) ใช้ “พิราบ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สื่อถึง “สันติภาพ” นำเสนอ
ภาพของสันติภาพในสังคมไทย ทว่าภาพเสนอสันติภาพในตัวบทนี้เป็นสันติภาพแต่
เพียงเปลือก ภายในกลับซุกซ่อนความรุนแรงและการเข่นฆ่าเอาไว้

๑.

ไม่มีพิราบสีขาว
มีก็แต่พิราบที่ถูกจับทาสี
เราไม่เคยสงบ ไม่เคยสามัคคี
ไม่มี ไม่เคยรักกันปานจะกลืนกิน

(ภาคิน นิมมานนรวงศ์, 2556, น. 39)

ตัวบทไม่ได้มุ่งนิยามความหมายของสันติภาพ ทว่าต้องการนำเสนอว่า
สันติภาพในสังคมไทยไม่มีอยู่จริง มีเพียงสันติภาพลวงตาที่ใช้เป็นข้ออ้างอำพราง
การใช้ความรุนแรงและอาชญากรรมเท่านั้น

จะมีก็แต่พิราบสีเลือดหรือซ้ำเลือด
หรือคราบเลือดติดปลายปีกหรือเพียงกลิ่น
ความตายต่างหากที่กอดคอเราโอบยบ
ไม่ใช่ความรัก ความงาม ความดี อย่างที่ท่านจินตนา
พิราบขาวของพวกท่านขาวเพียงเปลือก
เพราะท่านเลือกทาสีทาบตามปรารถนา
ที่ขาวแท้คงขาวเพียงดวงตา
ขาวเพราะขลาดเกินกว่ารับความจริง
ความจริงที่ว่าไม่มีหรือพิราบขาว
ความจริงที่ว่าผองเราฆ่ากันมาก่อนทุกสิ่ง
ความจริงที่ว่าเราฆ่ากันในนามความรัก ความงาม ความดี
และความจริง
ว่ามีแต่ซากพิราบถูกทิ้งตามรายทาง

๒.

เราฆ่ากันมาโดยตลอด
ฆ่ากันมาตลอดประวัติศาสตร์
อยู่ที่ว่าฆาตกรรมจะถูกบอกเล่าหรือไม่
อยู่ที่ท่านจะรู้หรือไม่

อยู่ที่ท่านจะจดจำหรือไม่
อยู่ที่ท่านจะใส่ใจหรือไม่.

(ภาทิน นิมมานนรงค์, 2556, น. 40)

เช่นเดียวกับตัวบท “พื้นที่สันติภาพ” (นายเงา, 2556, น. 43-46) ที่นำเสนอภาพสันติภาพในสังคมไทยว่าเป็นแต่เพียงข้ออ้าง ทว่าในความเป็นจริงสังคมเต็มไปด้วยความรุนแรง

ท่านผู้นำ
พื้นที่สันติภาพอยู่ตรงนี้เอง
ตรงที่เปลวไฟไหม้ลามทั่วเมือง
กลางเสียงระเบิดกึกก้อง กัมปนาท
สะท้อนอยู่ในความเจ็บเขียบ
เข้าหามาตีสีเลือดทาฟ้า
ส่งกลิ่นคาวคลุ้งมากับแสงอรุณ
ปลุกผู้คนในพื้นที่ให้ตื่นขึ้นอย่างคุ้นชิน
เราเดินสวนทางกันแต่ไม่เคยมองหน้า
ไม่มีการไต่ถามถึงเรื่องเหตุร้ายเมื่อคืน ความตายเมื่อวาน
หรือวินาศกรรมเมื่อไม่กี่วันก่อน
ทั้งไม่เคยสงสัยหรือวิตกกังวล
ว่ามันจะเกิดขึ้นอีกเมื่อไหร่
ทุกอย่างจะสงบนิ่งอยู่ในใจอันหนักแน่น

(นายเงา, 2556, น. 43)

และสุดท้าย ภาพเสนอสังคมไทยในบทกวีพยานแวนฟ้า พ.ศ.2556 เป็นสังคมที่มีกลุ่มผู้มีอำนาจหรือกลุ่มเผด็จการ เช่นที่ปรากฏในตัวบท “ตัวอักษรเจ้าอยู่ในทุกที่” (ประสานคร พรมทอง, 2556, น. 31-32) ซึ่งใช้ “ตัวอักษร” เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงการใช้อำนาจผ่านวาทกรรมของชนกลุ่มหนึ่งที่เข้าควบคุมแทรกซึมชีวิตของคนในสังคมในทุกหน่วยย่อยของการดำรงชีวิต ทั้งในโลกโซเชียลเน็ตเวิร์ก สื่อมวลชน บทเพลง

วรรณกรรม ป้ายโฆษณา กล่องสินค้ำ ป้ายหาเสียงเลือกตั้ง คัมภีร์ศาสนา กฎหมาย
คำพิพากษาของศาล คำประกาศเจตนารมณ์คณะราษฎร คำประกาศคณะรัฐประหาร

ตัวอักษรเจ้าอยู่ในทุกที่

ยุคนี้ที่นิยมกันก็อยู่หน้าเพชฌัญเป็นอารมณ์เข้าของเพชร

เป็นนักแสดงอยู่บนหน้าหนังสือพิมพ์

ระบำอยู่ในบทเพลง

หนึ่งเอามือเท้าคางอย่างเหงาเหงารอคอยนักอ่านอยู่ในนวนิยาย บทกวี เรื่องสั้น

บางครั้งเจ้าก็ผาดโผนขึ้นไปอยู่บนยอดตึกเป็นชื่อโรงแรม ห้างสรรพสินค้า

อย่างไม่เกรงกลัวว่าจะพลัดตกลงมาหัวฟาดพื้น

บางที่เจ้าก็กัวกมือผู้ชื้ออยู่ข้างกล่องสินค้ำ

เดี๋ยวนี้เจ้ามักถูกนักการเมืองจุดให้ไปยืนอยู่อย่างผืนใจบนแผ่นป้ายหาเสียง
เลือกตั้ง

อยู่ที่ไหนอีกล่ะตัวอักษร

อยู่อย่างสงบเสงี่ยมน่าเลื่อมใส ศรัทธา ในคัมภีร์ศาสนา

เป็นความยุติธรรมอยู่ในตัวบทกฎหมาย

คอยตีตรวนผู้กระทำความผิดและปลดปล่อยผู้บริสุทธิ์อยู่ในคำพิพากษาของศาล
นอกจากนี้

เจ้ายังยืนอยู่อย่างยิ่งใหญ่ในประกาศเจตนารมณ์ประชาธิปไตยหกประการของ
คณะราษฎร

แต่เจ้าก็ซ่างยโสโอหังยีนางอำนาจอยู่ในประกาศคณะปฏิวัติฉบับแล้วฉบับเล่า

(ประสานต์ พรหมทอง, 2556, น. 31-32)

ส่วนคำว่า “เจ้า” ที่ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 334) ได้ 4 แบบ

หนึ่ง เจ้า ในฐานะสรรพนามบุรุษที่สอง มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “คุณ”
หรือ “เธอ” แต่ใช้สำหรับผู้ใหญ่พูดกับผู้น้อยอย่างสุภาพหรือเอ็นดู เช่น เจ้ามานี้ เป็นต้น

สอง เจ้า ในความหมายของผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นหัวหน้า เช่น เจ้านคร หรือใช้
กับผู้เป็นเชื้อสายของกษัตริย์นับตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป บางแห่งหมายถึงพระเจ้า

แผ่นดินก็มี เช่น เจ้ากรุงจีน หรือใช้กับผู้เป็นเจ้าของ เช่น เจ้าทรัพย์ เจ้าหนี้ หรือใช้กับผู้ชำนาญ เช่น เจ้าปัญญา เจ้าความคิด เจ้าบทเจ้ากลอน หรือมักใช้เติมท้ายคำเรียกผู้ที่นับถือ เช่น พระพุทธเจ้า เทพเจ้า หรือใช้เรียกเทพารักษ์ เช่น เจ้าพ่อหลักเมือง

สาม เจ้า ที่ใช้นำหน้าชื่อเพื่อแสดงว่าเป็นเชื้อสายเจ้านายฝ่ายเหนือ เช่น เจ้าดวงเดือน หรือใช้เป็นคำนำหน้าที่ใหญ่เรียกเด็กหรือผู้น้อย เช่น เจ้าหนู เจ้าแดง หรือเจ้านี่ เป็นต้น

และสี่ เจ้า ที่หมายถึงหัวหน้ากรมในราชการฝ่ายทหาร หรือหัวหน้ากรมในฝ่ายราชการพลเรือน เช่น เจ้ากรมสวนหลวง หัวหน้ากรมของเจ้าต่างกรม เป็นต้น

แต่ในการวิเคราะห์แนวสัญลักษณ์วรรณกรรม เปิดกว้างให้สามารถตีความความหมายของ “เจ้า” ได้ในทุกความหมายที่เชื่อมโยงกับบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย

6.4 ภาพเสนอประชาชนที่ยังต่อสู้ท่ามกลางการถูกกระทำ

ในส่วนของภาพเสนอประชาชนนั้น บทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 นำเสนอภาพประชาชนที่ยังต้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมท่ามกลางการถูกกระทำ เช่นที่ปรากฏในตัวบท “เบียด” (อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 13) อรรถลักษณะของ “ความเป็นเบียด” คือมีค่าน้อยนิดบนกระดานหมากรุก

ใครบางคนเปรียบว่าข้าคือเบียด	ต่ำเตี้ยสุดบนกระดานการเมืองถ้อย
เป็นไพร่พาลด้านหน้าข้าเพียงน้อย	จึกก็ร้อยก็พันไม่ทันกล
เป็นเบี้ยยอมพลีชีพเพื่อผู้เหนือกว่า	สังฆกรรมธรรมดาอย่าสับสน
เป็นลูกไก่ปลุกปั้นเป็นกันชน	หนีไม่พ้นถูกหลอกออกไปตาย

(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 13)

นอกจากเป็นเบี้ยแล้วยังถูกเปรียบเป็น “ลูกไก่” ซึ่งอรรถลักษณะของ “ความเป็นลูกไก่” คือ อ่อนแอ ไร้อำนาจต่อรอง พร้อมจะตกเป็นเหยื่อตลอดเวลา อันเป็นการสำคัญความต่ำต้อยไร้ค่าของประชาชนมากขึ้นไปอีก

เมื่อพิจารณาความหมายแฝง โดยตีความผ่านความหมายทางวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าเบี้ยในที่นี้เปรียบเหมือนประชาชนที่เป็นมวลชนสนับสนุนคู่ความขัดแย้ง ในสนามการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่าย เสือเหลืองและฝ่ายเสือแดง ทว่ามวลชนฝ่ายที่ถูกมองว่าโง่เขลา ตกเป็นเหยื่อ ถูก หลอกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของบางคนบางกลุ่มมากกว่าคือฝ่ายเสือแดง ดังนั้น “เบี้ย” ในตัวบทนี้จึงน่าจะเป็นสัญลักษณ์แทนมวลชนฝ่ายเสือแดง และน้ำเสียง ของตัวบทนี้ก็มีลักษณะปกป้องการถูกกล่าวหาต่างๆ นานาของเบี้ย

ในอีกมุมหนึ่ง การที่ตัวบทเลือกใช้เบี้ยเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงประชาชน (เสือแดง) ย่อมหมายถึงการไม่ปฏิเสธสถานะอันไร้ความสำคัญในสนามการเมืองของประชาชน หรือเท่ากับเป็นการตอกย้ำความต่ำต้อยของประชาชนด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ตัวบท “เบี้ย” ก็ได้นำเสนอความคิดใหม่ในเชิงยืนยันศักดิ์ศรีของเบี้ยตัวเล็กตัวน้อยว่า แม้จะ ไร้ค่าต่ำต้อยในสายตาใคร แต่หากเบี้ยยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิ่งใหม่ มีการปรับตัวให้สมดุล ทั้งแนวรุกและแนวรับ เบี้ยก็สามารถสร้างปรากฏการณ์ใหม่ ไล่ “ขุน” กลางกระดาน ได้เหมือนกัน “ขุน” ในที่นี้ย่อมเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงผู้อำนาจสูงสุดบนกระดานหมากรุกได้ (ในหมากรุกสากลเรียกว่า “คิง” [King]) กล่าวคือ ประชาชนยุคใหม่ไม่ได้เป็นเพียงเหยื่อ ที่ไม่มีทางสู้ ตรงกันข้าม หากยืนหยัดสู้ ในที่สุดก็จะสามารถเอาชนะผู้มีอำนาจ

บนกระดานการต่อสู้สิ่งใหม่

เส้นทางเดินยาวไกลแรงใจหนุน

แนวรบร่วมแนวรับปรับสมดุล

เบี้ยยุคใหม่ไล่ขุนกลางกระดาน

(อรุณรุ่ง สัตย์สวี่, 2556, น. 13)

6.5 ภาพเสนอเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาประชาธิปไตย:

ใช้ทั้งหลักการและความรัก

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าบทกวีพยานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 เสนอวิธีแก้ไข ปัญหาประชาธิปไตยว่าต้องกระทำการบนครรลองประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ไม่ลืมกล่าวถึง เรื่องของความรักหรือความสมานฉันท์ด้วย เช่นที่ปรากฏในตัวบท “เงา” (ณัฐกานต์

ลิมสถาพร, 2556, น. 28) ที่เสนอให้ใช้ “ความรัก” เป็นวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง แทน “การรบ”

ให้รักชูแขนขึ้นแทนรบ
เมื่อรุกรามหวังขึ้นดังเกลา

ปวดร้าวที่ท้าวทบจบเรื่องเศร้า
เห็นเงาแลเงาเป็นเงางาม
(ณัฐกานต์ ลิมสถาพร, 2556, น. 28)

7. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวรรณกรรมการเมืองไทย: กรณีศึกษาบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556” สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

7.1 การปะทะกันของประชาธิปไตยแบบไทยและแบบสากล

ภาพเสนอในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 แตกต่างจากภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 อย่างสิ้นเชิง ภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 เป็นภาพเสนอประชาธิปไตยแบบไทย ที่มุ่งผดุงรักษาความเป็นไทยและความเป็นชาติเป็นสำคัญ ขณะที่หลักการประชาธิปไตยนั้นสามารถยืดหยุ่นผ่อนปรนได้หากขัดกับความเห็นเป็นชาติและความเป็นไทย ส่วนภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 เป็นภาพเสนอประชาธิปไตยแบบสากล ที่มุ่งยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยอันได้แก่ สิทธิเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ และความเท่าเทียมอย่างผ่อนปรนไม่ได้ รวมถึงเชิดชูศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนด้วย

7.2 ประชาธิปไตยของฝ่ายทักษิณและฝ่ายต่อต้านทักษิณ

เมื่อนำภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้าทั้งสองช่วงเวลามาพิจารณาภายใต้บริบทสังคมไทยปัจจุบันที่มีความขัดแย้งของคนในสังคมจนแตกแยกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ สามารถกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 คือประชาธิปไตยในนิยามของฝ่ายต่อต้านทักษิณ ชินวัตร ที่มองว่านักการเมืองและการพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายที่เน้นทุนนิยม-โลกาภิวัตน์ คือศัตรูอันน่ากลัวของความเป็นไทย อันบ่อนทำลายวิถีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ทั้งยังจะนำไปสู่การทำลายความเป็นชาติ ประชาธิปไตยแบบนี้จึงเพิ่งเพิ่งดังตันตของปัญหาไปที่นักการเมือง การเลือกตั้ง และประชาชนผู้เลือกตั้งที่ขาดการศึกษา และเพื่อผดุงความเป็นไทยและความเป็นชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป ต้องแก้ปัญหาที่นักการเมือง ประชาชนที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ และการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยแบบนี้เห็นว่าการกำจัดนักการเมืองออกจากอำนาจเป็นสิ่งจำเป็น ผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบนี้ จึงไม่ขัดข้องกับการใช้รัฐประหารมากำจัดนักการเมืองออกไปจากอำนาจ ด้วยเหตุนี้ จึงแทบไม่พบการติติงรัฐประหารในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 ตรงกันข้าม กลับพบแต่การมุ่งโจมตีนักการเมืองและสร้างภาพประชาชนให้เป็นผู้อ่อนแอเกินกว่าจะใช้อำนาจของตนเองได้

ขณะที่ประชาธิปไตยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 คือประชาธิปไตยในนิยามของฝ่ายต่อต้านรัฐประหาร ซึ่งส่วนหนึ่งคือผู้สนับสนุนทักษิณ ชินวัตร ประชาธิปไตยแบบนี้ไม่ได้มองว่านักการเมืองเป็นศูนย์กลางของปัญหา แต่มองว่านักการเมืองมีดีมีเลว มีผิดมีถูกเป็นธรรมดา ทว่าไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดๆ ขึ้น อย่างไร ก็ต้องแก้ไขปัญหามาตรการลงประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบนี้จึงยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยโดยไม่อาจผ่อนปรนให้กับการล้มระบอบประชาธิปไตยด้วยวิธีนอกระบอบ โดยเฉพาะการรัฐประหาร

7.3 สังคมแบ่งขั้ว

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าคือสิ่งสะท้อนว่าอย่างน้อยมีกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยที่มีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยเช่นเดียวกับที่ปรากฏในบทกวี จึงกล่าวได้ว่า ในสังคมไทยมีกลุ่มคนอย่างน้อยสองกลุ่มซึ่งมีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยสองแบบที่แตกต่างกัน คนอย่างน้อยกลุ่มหนึ่งมีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยเช่นเดียวกับภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 คือคิดว่าประชาธิปไตยควรเป็นประชาธิปไตยแบบไทยที่เข้ากันได้กับวิถีวัฒนธรรมไทย ไม่ทำลายความเป็นชาติและความเป็นไทย และมีคนอย่างน้อยอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยเช่นเดียวกับภาพเสนอประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 คือคิดว่าประชาธิปไตยควรเป็นประชาธิปไตยแบบสากลที่ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเมื่อเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นก็ต้องแก้ไขด้วยวิธีในระบอบประชาธิปไตย ปฏิเสธรัฐประหารหรือการล้มกระดานด้วยวิถีอันชอบประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง ภาพเสนอประชาธิปไตยในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 จึงเต็มไปด้วยบรรยากาศการตอบโต้ หักล้าง รวมถึงแย้งซึ่งกันและกันความหมายกับภาพเสนอประชาธิปไตยที่ถูกประกอบสร้างในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555

7.4 กลุ่มคนที่อยู่ตรงกลาง

แม้สามารถกล่าวได้ว่า บทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 และบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 นำเสนอภาพประชาธิปไตยที่แตกต่างกันแบบคู่ตรงข้าม แต่เมื่อพิจารณาถึงประเด็นปลีกย่อยอื่นๆ ที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 พบว่า ระหว่างการตอบโต้ หักล้าง และแย้งซึ่งกันและกันความหมายของประชาธิปไตยนั้น ยังปรากฏสลายไยเล็ๆ ที่พาดต่อภาพเสนอประชาธิปไตยทั้งสองช่วงเวลาให้ไม่แยกขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง นั่นก็คือ ในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ยังพบบทกวีที่นำเสนอความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยภายใต้กรอบประชาธิปไตยแบบไทย

ที่เฟื่องถึงการแสดงความรู้สึกโศกอาดูรต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชนและความเป็นไทยอันดงามที่ถูกบ่อนทำลายลงโดยนักการเมือง ทุนนิยม และโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ยังพบประเด็นการให้ความสำคัญแก่ความรักและความสมานฉันท์ในฐานะเครื่องมือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 ประเด็นความสมานฉันท์นี้เคยปรากฏเป็นประเด็นสำคัญมากที่สุดประเด็นหนึ่งในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2546-2555 ที่ชูประเด็นความสมานฉันท์เหนือกว่าหลักประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อรักษาความเป็นไทยและความเป็นชาติเอาไว้ ปรากฏการณ์เช่นนี้สามารถกล่าวได้ว่า ในสังคมไทยมีคนอีกอย่างน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่ระหว่างประชาธิปไตยแบบคู่ตรงข้าม (แบบไทย-แบบสากล) กล่าวคือมีคนอีกอย่างน้อยกลุ่มหนึ่งที่เห็นความสำคัญของวิถีวัฒนธรรมและความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญแก่การยึดหลักการประชาธิปไตยด้วย

7.5 บทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า: กระบอกเสียงของคณะกรรมการตัดสินรางวัล

คณะกรรมการตัดสินรางวัลพานแว่นฟ้ามีอิทธิพลต่อการกำหนดการประกอบสร้างความหมายของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า

8. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 นั้น ได้ศึกษาบทกวีที่ได้รับรางวัลในช่วงเวลาสิบปี ตัวบทที่ใช้ศึกษามีจำนวนถึง 113 ตัวบท ภาพเสนอประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในบทกวีในช่วงทศวรรษดังกล่าวจึงเป็นภาพที่แจ่มชัด ตัวบทต่างๆ ได้ผลิตซ้ำแนวคิดและวาทกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบไทยจนชัดเจนหนักแน่น ขณะที่การศึกษาบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2556 นั้น เป็นการศึกษาตัวบทเพียง 12 ตัวบท ซึ่งได้รับรางวัลในช่วงเวลาเพียงปีเดียวหรือ

ในการจัดประกวดเพียงครั้งเดียว ภาพเสนอที่ปรากฏจึงย่อมไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษานักวิทยารางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ.2546-2555 เพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาภาพเสนอประชาธิปไตยในบทวิทยารางวัลพานแว่นฟ้าอีกครั้งเมื่อมีการจัดประกวดครบสิบปีในทศวรรษที่สอง (2556-2565) แล้วจึงนำผลการศึกษาของทั้งสองช่วงเวลาามาเปรียบเทียบกัน นอกจากภาพเสนอประชาธิปไตยทั้งสองภาพของทั้งสองช่วงเวลาจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้มองเห็นภาพสังคมไทยในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งทางการเมืองครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยแล้ว ยังจะช่วยนำเสนอภาพการต่อสู้ช่วงชิงการนิยามความหมายของประชาธิปไตยในสังคมไทยให้แจ่มชัดขึ้นว่าในช่วง 2556-2565 นั้น ประชาธิปไตยแบบใดสามารถช่วงชิงการนิยามได้ ฝ่ายใดรุกไล่จนได้เปรียบหรือเป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายใดพ่ายแพ้ถอยร่น หรืออาจไม่มีการต่อสู้ช่วงชิงนิยามใดๆ กันอีกแล้ว

รายการอ้างอิง

กรุงเทพฯธุรกิจ. (2558, 3 พฤษภาคม). พานแว่นฟ้า (แดง) เดือด กก.-นักเขียน ถอนตัว. สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2559 จาก

<http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/503714?view=desktop>.

ข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์แนวหน้า. (2558, 3 พฤษภาคม). วิมล เปิดประเด็น 1 ล้าน รางวัลพานแว่นฟ้า หรือแค่ค่าเผาเมือง. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2558 จาก

<http://www.m.ryt9.com/s/nnd/1642570>.

คณะกรรมการรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ.2557. (2557, กรกฎาคม). ประกาศคณะกรรมการรางวัลพานแว่นฟ้าปี พ.ศ.2557: ยกเลิกการประกวดวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าประเภทเรื่องสั้นและบทกวี “รางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ปีที่ 13. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2558, จาก

http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20140702133230.pdf

- ชุดิมา ประกาศุฒิสาร. (2554). *ก่อร่าง สร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชนในวรรณกรรมสตรีชายขอบ*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. (2556). เสง. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 27-28). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ทองนวล แก้วเกลี้ยง (2556). *ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวรรณกรรมการเมืองไทย: กรณีศึกษาบทกวีการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า 2546-2555* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ทีมข่าวคมชัดลึก. (2556, 4 พฤษภาคม). กก.รางวัลพานแว่นฟ้าแตก หมัดต่อหมดคนทรงเจ้าปะทะสังสาโท. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.komchadluek.net/detail>.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2544). "ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม". *ศิลปวัฒนธรรม*, 23 (1), 56-65.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: อ่าน.
- นายเสง. (2556). *พื้นที่สันติภาพ*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 43-46). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ประสานต์ พรหมทอง. (2556). *ตัวอักษรเจ้าอยู่ในทุกที่*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น.31-32). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ภาคิน นิยมานนวงศ์. (2556). *พิราบ*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 39-40). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- รางซางฯ. (2556). *ความตายของนกฟีนิกซ์*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 17-18). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

- สองขา. (2556). *เพียงเล่นอย่างเด็กเล่น*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 49-50). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2559, 27 กรกฎาคม). *การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลัก และ “ความจริง” ที่ความเป็นไทยสร้าง*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2558 จาก <http://www.fringier.org/wp-content/writings/thainess.pdf>.
- สิรินันท์ ห่อหุ้ม. (2558, 5 พฤษภาคม). *วรรณกรรมการเมืองพานแว่นฟ้า สีเสื้ปะทุ ในวันปรับกระบวนทัศน์*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2558 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1367728310.
- เสนาะ เจริญพร. (2546). *ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นทางสังคม* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2550, กุมภาพันธ์ 19). *วิถีวิทยาของการเมืองใสสะอาด*. ประชาชาติธุรกิจ, น. 49.
- อรุณรุ่ง สัตย์ศรี. (2556). *เบ๊ย*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 13-14). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อังคาร จันทาทิพย์. (2556). *ในมือกำหมัดหยัดชู ในเสียงกู่ก้องตะโกน*. ใน ดวงฤทัย เอสะนาชาตัง (บ.ก.), *วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าแห่งรัฐสภาไทย ครั้งที่ 12* (น. 35-36). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2550). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ASTV ผู้จัดการรายวัน. (2556, 7 พฤษภาคม). *เมื่อพานแว่นฟ้าถูกทาสี*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9560000054949>.